

Kråkebollen *Cidaris cidaris* i Norge¹

JON-ARNE SNELI

Sneli, J.-A. 1981. Records of *Cidaris cidaris* (Echinoidea) in Norway. *Fauna* 34, 123—125.

Records of the species in Norwegian waters are listed. It is only found off the coast on rocky bottom and according to Dyer et al. estimates of abundance off Scotland based on under-water photography vary from 9—22/100 m². Reasons for its distribution pattern are briefly discussed.

J.-A. Sneli. — Trondhjem Biologiske Stasjon, N-7001 Trondheim.

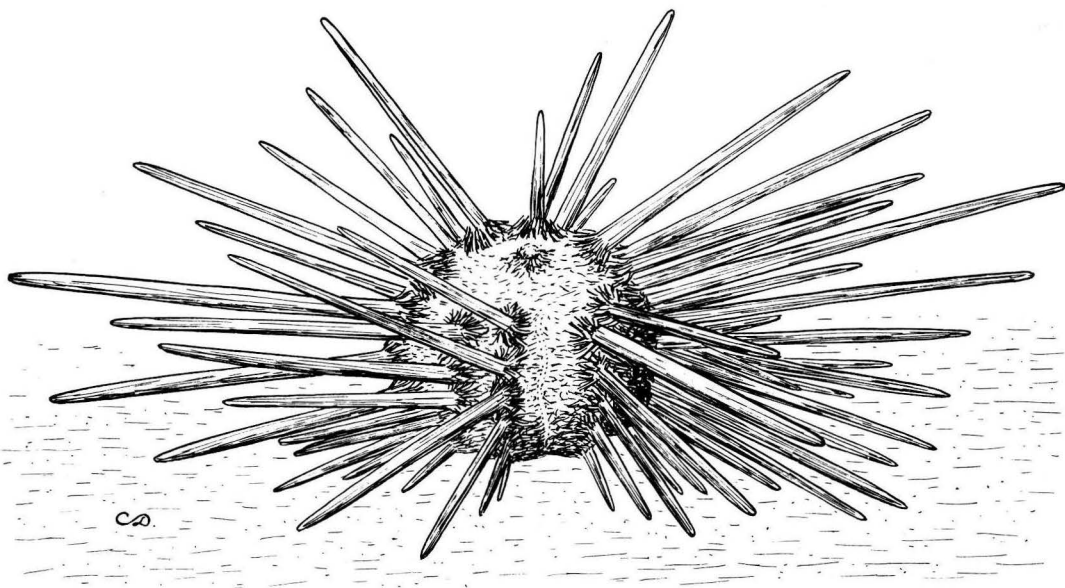
Den langpiggete kråkebollen *Cidaris cidaris* (L.) — av Dons kalt Sjøpindsvinkongen — er kjent for å ha en vid utbredelse fra Middelhavet og ut i de dypere partier av Vest-Atlanteren og Norskehavet (Mortensen 1924). Mot sør stopper utbredelsen omtrent ved Azorene og Kapp Verdeøyene. I Nordsjøen finnes den ikke idet grensen synes å gå ved Orknøyene—Shetland (Dyer et al. 1981). Vader (1978) har beskrevet *Cidaris*' utbredelse i Nord-Norge hvor det ser ut til at arten finnes nord til Røst og Reine i Lofoten.

I et nylig ordnet privatarkiv etter tidligere konservator Carl Dons ved Videnskabselskabets museum (Privatarkiv nr. 30, Universitetet i Trondheim, Fellesbiblioteket) foreligger det en

liste med tilhørende kart over funn frem til 1935 fra Møre, Trøndelag og Nordland (Tab. 1). Et fotografi og en tegning (Fig. 1) følger også med. Det meste av bakgrunns materialet for listen er oppbevart ved Videnskabselskabets museum.

Mortensen (1924) angir at skallet kan ha diameter på ca. 6 cm, Vader (1978) målte 73 mm's diameter. Dons oppgir et kjempeeksempel fra Froan 1913 og dette har da også en diameter på 75 mm. Med de lange primærpiggene er eksemplaret 28—30 cm i tverrmål.

Cidaris cidaris synes ikke å være sjelden på en del av våre fiskebanker. G.O. Sars fant hele 10 stk. ved bare få skrap på Storegga (Sars 1873), og også fra Røstbanken foreligger flere funn

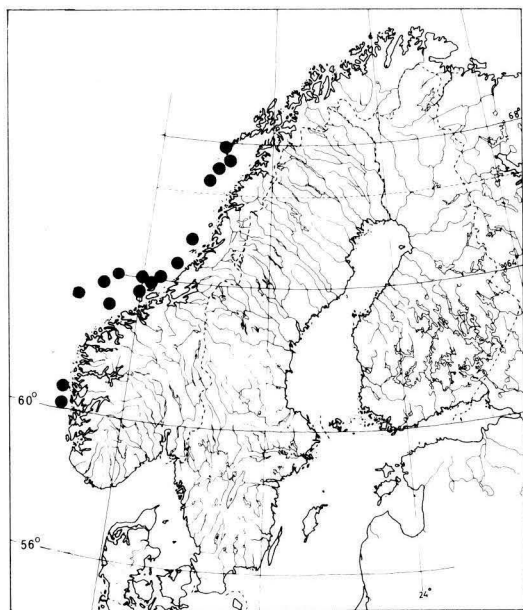
¹Meddelelse fra Trondhjem Biologiske Stasjon No. 203.

Figur 1. *Cidaris cidaris* tegnet av Carl Dons.
Cidaris cidaris drawn by Carl Dons.

Tabell 1. Funn av *Cidaris cidaris* langs Norskekysten. Et funn fra 1935, merket med *, er hos Vader (1978) feilaktig angitt til Bogøy i Steigen, Nordland. (Ho: Hordaland fylke, M-R: Møre og Romsdal, S-Tr.: Sør-Trøndelag, N-Tr.: Nord-Trøndelag, N: Nordland).

Records of Cidaris cidaris from Norwegian waters. One record from 1935 () is by Vader (1978) erroneously reported from Bogøy, Steigen in Nordland county.*

År Year	Sted Locality	Dyp, m Depth, m	Antall Number	Kilde Source
—	Herløvær, Ho.	—	4(?)	Zool. mus., Oslo
—	Storeggen, M-R.	—	1	Zool. mus., Oslo
—	Havbroen (= kontinentalsokkelen)	—	8	Zool. mus., Oslo
1872	Storeggen, M-R.	180	10	Zool. mus., Oslo
1876	Norske Nordhavseksp. st. 25 og 92	179, 326	3	Zool. mus., Oslo
1886	Frøya, S-Tr.	—	1	Dons, upubl.
1898	66°42'N, 11°22'E	—	3(?)	Vader (1978)
1913	8 n. mil V for Froan, S-Tr.	180	1	Dons, upubl.
1920	400 n. mil V til S for Skomvær, N.	200	1	Dons, upubl.
1924	Sklinna, N-Tr.	—	1	Dons, upubl.
1930	3 n. mil V for Titran, S-Tr.	225	1	Dons, upubl.
1930	Røstbanken, N.	—	1	Vader (1978)
1932	39 n. mil NV til V for Ona fyr, M-R.	180—190	5	Dons, upubl.
1934	4 n. mil NV for Kya fyr, S-Tr.	200	1	Dons, upubl.
1935*	5 n. mil NV for Bogøy, S-Tr.	180	1	Dons, upubl.
1936	V av Reine, Lofoten, N	—	1	Vader (1978)
1965 (ca.)	Røstbanken, N.	—	2	Vader (1978)
1976	Røstbanken, N.	—	1	Vader (1978)
1976	63°44'N, 5°58'E	240	2	F/F «Helland Hansen»
1976	63°50'N, 5°40'E	510	3	F/F «Helland Hansen»
1976	63°47'N, 5°49'E	320	2	F/F «Helland Hansen»

Figur 2. Kart med angitt forekomst av sjøpiggsvingkongen *Cidaris cidaris* på norskekysten.

Distribution map of Cidaris cidaris along the Norwegian coast.

(Tab. 1). Sannsynligvis er arten heller ikke sjelden i andre av våre kystnære farvann. Pigger er vanlig i skrapetrekk fra sokkelområdet og levende dyr kan på passende bunn finnes rett ut for Marstein fyr sør for Bergen (Johanne Kjennerud, pers.medd.).

Under et tokt med F/F «Helland Hansen» i august 1976 samlet Trondhjem Biologiske Stasjons tekniske assistent, Harry Følstad, syv eksemplarer med bunnslede på dyp fra 240—510 m (Tab. 1). *Cidaris* foretrekker tydeligvis steinet bunn og eksemplarene som ble innsamlet både om dagen (2 + 2) og om natten (3), ble funnet på grusbunn eller på hardbunn med påvekst av svamp.

Dyer et al. (1981) har ut fra undervannsfotografier beregnet antall individer på 100 m² til 9—22. Arten finnes altså relativt spredt sammenlignet med for eksempel *Echinus acutus* Lamarck, en av våre mer vanlige kråkeboller på leirblandet sandbunn, som på vestkysten av Norge er funnet i tettheter på 173—243 pr. 100 m² (op.cit.).

De siste to år er det fra F/F «Johan Ruud» foretatt en rekke skrapetrekk til dyp på over 2000 m utenfor kysten av Vesterålen og Troms, men selv om en rekke interessante

dyreformer er brakt opp til overflaten, har vi ikke registrert hverken levende eksemplarer eller rester, f.eks. pigger, av *Cidaris*. Kanskje er ikke bunntypen *Cidaris* foretrekker undersøkt grundig nok, men sammen med den kjennsgjerning at ikke ett eksemplar av denne originale kråkebollen er innsendt til noen av våre naturhistoriske muséer fra fiskere i Troms, selv etter avisopprop (Vader 1978), gjør det trolig at arten ikke finnes lengre nord enn til Lofoten (Fig. 2) slik som også mange andre av våre bunndyrformer.

Grunnen til at *Cidaris* ikke har trengt inn i våre dype fjorder, men bare holder seg utenfor skjærgården kan ha sin årsak i at *Cidaris* foretrekker områder med sterk strøm. Kanskje arten heller ikke kan akseptere fjord- og kystvann, men må ha et bank- eller atlantehavsvann uten for store variasjoner i temperatur og saltholdighet.

Arbeidet er skrevet med opplysninger fra Torleif Holthe, Tromsø, Johanne Kjennerud, Bergen og Marit E. Christiansen, Oslo. Tor Strømgren har vennligst lest manuskriptet.

LITTERATUR

- Dyer, M.F., Fry, W.G. og Fry, P.D. 1981. Results from North Sea benthos surveys. *Porcupine Newsletter* 2 (1), 12—14.
- Mortensen, T. 1924. Pighude. *Dann. Fauna* 27, 1—274.
- Sars, G.O. 1873. Bidrag til kundskaben om dyrelivet paa vore havbanker. *Forh. Vidensk.-Selsk. Christiania* (1872), 73—119.
- Vader, W. 1978. Nye funn av kråkebollen, *Cidaris cidaris* (Echinoidea), i Nord-Norge. *Fauna (Oslo)* 31, 115—118.